This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

6001015470

1360 f. 6

ОУЧЕНІЕ

ДУШЕСЛОВНО

ЗА

ДѢЦАТА

6

Indian Institute, Oxford.

THE MALAN LIBRARY

PRESENTED

BY THE REV. S. C. MALAN, D.D.,

VICAR OF BROADWINDSOR,

January, 1885.

1360 f. 6

ПСѴХОЛОГІЯ
или
ДУШЕСЛОВІЕ,
ЗА ОУЧЕНІЕ
НА
ДЕЦАТА.
ПРЕВЕДЕНА Ѿ ГРЕЧЕСКІАТЪ
На Болгарскіатъ ѧзыкъ.

ВЪ СМУРНѢ,
Въ Тѵпографіи А. Даміанова.

1844.

BODLEIAN
- 8 AUG 1928
LIBRARY

Предисловіе.

Простото и первоначалното оученіе на дѣцата, което е полезно на вѣрата, това е: да ги поучаваме до гдѣто са малки за онова, което е со всѣмъ особенно и неприлично на тѣлото имъ, и много погорно отъ него, и което слѣдъ смертьта на тѣлото имъ, щѣ да живѣе вѣчно.

Тая е една отъ первыте истины на вѣрата ни, която дѣтето лесно може да разумѣе, и която возставлява и возбуждава въ него поглубоко и попостоянно чувствованіе на изрядныятъ тоя предмѣтъ.

Дѣтето начина да разумѣва оніа предмѣты, които му се случаватъ предъ чувствата, затова лесно е намъ да го научиме, и може лесно да му се вкове въ оуматъ да издирува и да различава много отъ по частныте си свои свойства.

Може да познае, защо нѣкои отъ тія негове свойства приличны са на оніа веществены предмѣты, които са около него.

Оно познава неговыте си понятія, чувствованія, и оумственны состоянія. Чудно е воистина, какъ такова мало дѣте може да постигне да распознава и да разсуждава

тїѧ работы. Оно̀ тогива начина да разсѫждава, когато говори, че е гладно, или жедно, че се радѹва или скорби: когато говори, чѐ познава, чѐ мысли, чѐ вѣрѹва, чѐ помни, или заборава, и секоги когато разѹмѣва, чѐ го наричатъ добро̀ или зла̀ дѣте.

Не е много трѹдно да наѹчиме дѣтето да разѹмѣва, че вещественныте предмѣти не можатъ нито̀ да мыслатъ нито̀ да дѣйствѹватъ сосъ свободна волѧ: а оно̀ може да прави сичко. За това̀ воистина има нѣщо въ себе си, което дрѹгите сѫщества̀ немать. Що̀ е това̀ нѣщо; Да лѝ е приличнo на тѣлото; или мѹ никакъ не приличе;

Тѣлото мѹ има еднакви свойства, съ вещественни те онїѧ тѣла̀, които се находжатъ около него. Тѣлото мѹ е вещество̀: а онова нѣщо, което мысли въ него, то̀ не е вещество̀. Затова̀ можеме да речеме на здраво̀, защо̀ оно̀ е со всѣмъ различно ѿ тѣлото. Нїе го нарнчеме невещественно, даваме мѹ различно име, ако и да не знаеме нищо за неговото сѫщество̀. Нїе казѹваме на дѣтето, че има дѹша̀, и съ това̀ нищо дрѹго не разѹмѣваме, освень че има нѣщо въ себе си, което мысли, и чѹвствѹва, и различава доброто ѿ злото, праведното ѿ неправедното, и защо̀ со всѣмъ е различно и особенно ѿ него Рекохме, че тѣлото мѹ е смертно сирѣчь, какъ ще да оумре, и щѐ да го̀ положатъ въ гробъ, и щѐ да стане на прахъ. А дѹшата мѹ не щѐ да оумре никоги: защото е безсмертна,

И така начинува вече детето да испытува по прилежно. Где ще да иде душата му, като умре тълото му; Кой ще да се грижи за нея; Какъ ще да действува, и какъ ще да чувствува;

Отъ тука се приуготовлява за друго учение, сиречь, че существува едно голѣмо существо, невещественно, приличнó на неговото, но безкрайно поголѣмо. И че това существо е направило душата му и тѣлото, и че му е Господь Вселенны, и че ще да заплати, или ще да накаже следъ смерть-та секого, споредъ добрыте или лошыте работы, които е правилъ на тоя свѣтъ.

И това е основание то отъ което возлѣзува мало по мало, и достига до познанието на истината, която е Богъ открылъ на человѣка и ѥ научава истината, която това откровение содержава.

Може детето да попыта да ли иматъ и животны тѣ душа. А ние нека да му отвещаеме така. Вижда се, че и животны те иматъ нещо въ себе си, което мысли, и приличе малко нещо на разсудителната человѣческа сила, но то е безкрайно подолно отъ нея. и не може да различи доброто отъ злото: и нищо не знаеме за него, да ли ще да существува следъ смерть-та.

Има двѣ голѣмы причины, за които трѣба детето до гдѣ е още малко, да се руководствува и поучава, за да издирува и разсуждава понятията си, состоянието, и умственните си действия.

тїа работы. Оно̀ тогива начина да разсѫждава, когато говори, че є гладно, йли жедно, че се радѫва йли скорби: когато говори, че познава, че мысли, че вѣрѫва, че помни, йли забравя, й секоги когато разумѣва, че го нарйчатъ добро̀ йли зло̀ дѣте.

Не є много трѫдно да научиме дѣтето да разумѣва, че вещественныте предмѣти не можатъ нито да мыслатъ нито да дѣйствѫватъ сосъ свободна вола: а оно̀ може да прави сичко. За това воистина има нѣщо въ себе си, което дрѫгите сѫщества немать. Що є това̀ нѣщо; Да ли є прилично на тѣлото; йли му никакъ не приличе;

Тѣлото му има єднакви свойства, съ вещественни те оніа тѣла̀, които се находжатъ около него. Тѣлото му є вещество̀: а онова нѣщо, което мысли въ него, то̀ не є вещество̀. Затова̀ можеме да речеме на здраво̀, защо̀ оно̀ є со всѣмъ различно ѿ тѣлото. Ніе го нарйчеме невещественно, даваме му различно име, ако й да не знаеме нищо за неговото сѫщество̀. Ніе казѫваме на дѣтето, че има дѫша̀, й съ това̀ нищо дрѫго не разумѣваме, освень че има нѣщо въ себе си, което мысли, й чѫвствѫва, й различава доброто ѿ злото, праведното ѿ неправедното, й защо̀ со всѣмъ є различно й особенно ѿ него Рекохме, че тѣлото му є смертно сирѣчь, какъ ще да оумре, й ще да го̀ положатъ въ гробъ, й ще да стане на прахъ. А дѫшата му не ще да оумре никоги: защото є безсмертна,

И така̀ начина̀ва вече дѣтето да испы-тѹва по прилѣжнѡ. Гдѣ ще да иде дѹшата мѹ, като ѹмре тѣлото мѹ; Кой ще да се грижи за нея; Какъ ще да дѣйствѹва, и какъ ще да чѹвствѹва;

Ѿ-тѹка се прїѹготовлява за дрѹго ѹченїе, сирѣчь, че сѫществѹва єдно голѣмо сѫщество, невещественно, прилично на неговото, но безкрайнѡ поголѣмо. И чѐ това сѫщество є направило дѹшата мѹ и тѣлото, и че мѹ є Господь Вселенѫ, и чѐ ще да заплати, или ще да накаже слѣдъ смертьта секого, споредъ добрыте или лошыте работы, които є правилъ на тоя свѣтъ.

И това є основанїето ѿ което возлѣзѹва малѡ по малѡ, и достига до познанїето на истината, която є Богъ ѿкрылъ на человѣка и ѥ наѹчава истината, която това ѿкровенїе содержава.

Може дѣтето да попыта да ли иматъ и животны те дѹша. А нїе нека да мѹ ѿвѣщаеме така. Виждасе, че и животны те иматъ нѣщо въ себе си, което мысли, и приличе малкѡ нѣщо на разсѫдителната человѣческа сила, но то є безкрайно подолно ѿ нея. и не може да различи доброто ѿ злото: и нищо не знаеме за него, да ли ще да сѫществѹва слѣдъ смертьта.

Има двѣ голѣмы причины, за които трѣба дѣтето до гдѣ є іоще малко, да се рѹководствѹва и поѹчава, за да издирѹва и разсѫждава понятїята си, состоянїето, и ѹмственныте си дѣйствїя.

сле̑ и̂ дѣца́та не мо́жатъ да разꙋмѣатъ си́чко ѿ веднѡ́щъ. Затова̀ оу҆чи̂ дѣте́то на и҆́стината, коя́то се содержа́ва въ та́я кни́жка, и̂ ѿвѣща́вай на вопро́сы те мꙋ̀ соразмѣ́рнѡ на ра́зꙋматъ мꙋ̀. Пома́гай мꙋ̀ въ и̂зясне́нїето на размышле́нїя та и̂ на и̂спыта́нїята мꙋ̀; да вкореня́вашъ въ памя́тьта̀ мꙋ̀, и̂ да впечатля́вашъ въ сердце́то мꙋ̀ пра́вото. Оу҆вѣрѝ го, чѐ не̑ є҆ са́мѡ живо́тно, но чѐ и҆́ма и̂ мно́го повысо́ки чꙋвствова́нїя, чѐ є҆ дꙋхо́вно, нра́вственно, и̂ ѿпредѣле́но за вѣ́чныатъ живо́тъ. И катѡ̀ го поꙋча́вашъ, така̀ щѐ да поло́жишъ пе́рвото ѡ҆снова́нїе на оу҆че́нїето, зара́ди чѐ сꙋществꙋ́ва Бо́гъ, комꙋ́то є҆ подъ вла́стьта̀ вѣ́чното ѿпредѣле́нїе на человѣ́ка, и̂ зара́ди чѐ и҆́ма и̂ Богодꙋхнове́нно Писа́нїе, ѿ коє́то дѣте́то мо́же да се наꙋ́чи щѡ̀ тре́ба да зна́е зара́ди во́лята Бо́жїя, и̂ зара́ди свои́ те си принадле́жности, и̂ зара́ди благополꙋ́чїе то си.

ПСУХОЛОГІЯ

ИЛИ

ДУШЕСЛОВІЕ.

РАЗГОВОРЪ А.

Иванчо беше петгодишно дѣте сираче, защо до гдѣто беще іоще малко, оумре баща му, а майка му Г. Янна, като остана вдовица, охранюваше го твърдѣ добрѣ. Таа добрата майка освень това момче, имаще іоще едно тригодишно момиченце, и живѣеше на едно село въ една малка и твърдѣ хубава кѫща, близу при церквата, и при оучилище то.

Иванчо и Еленка не ходеха іоще да се оучатъ, защото майка имъ думаше да порастатъ, че тогива да ходатъ. Но она имаше обычай, да ги оучи оу дома си: и като ча долюбива майка, обычеще много и двѣте си чада.

Задъ Яннината кѫща имаше една твърдѣ хубава градина, въ която се расхождаше единъ день съ Иванча. Той набра хубавы цвѣта, за да ги даде на сестрата си, която беще останала въ кѫща, и като ги направи на китка, свви ги съ единъ конецъ който имаше въ пазвата си. И като се расхождаха много време, дойдоха преди да зайде слънцето, и сѣднаха на дебела сѣнка

подъ єдно̀ кичесто дърво. Тамъ вѣеше чистъ и хладенъ вѣтръ, и тїа мирисваха миризливы те цвѣта, гдѣто бѣха около имъ, и слꙋшаха като̀ пѣяха птички те, и фжркаха ѿ клонъ на клонъ. На секадѣ бѣше тихо, мирно, и хꙋбаво.

Иванчо като разꙋмно дѣтѐ седѣеше миренъ, и сѐ радваше много. А майка мꙋ Г. Анна бѣше много благодарна, и сѐ радваше, като̀ глѣдаше добрината на сына си. Затова̀ оуловѝ го за ржката, та го̀ цѣлꙋна, и намысли да сѐ поразговори малко съ него, за да го̀ понаꙋчи на нѣкои полезны работы.

Майка мꙋ. Видишъ ли, Иванчо, онова̀ хꙋбавото, бѣлечестото, и бѣло камиче: донесѝ ми го.

Иванчо. На̀ го: сторꙋва се чѐ є захаръ, лесно се излжгва нѣкой да го̀ изяде.

М. Нѐ чадо моѐ, то се не ядѐ, защото є твърдо, и ако се бѣше опиталъ да го̀ изядешъ, то̀ щеше да тѝ счꙋпи зжбыте.

И. Какъ го выкатъ, мамо;

М. То̀ се нарича камиче: азъ ще да тѐ понаꙋчимъ за него. Попытай го нѣщо, та виждь, може ли да тѝ отговори;

И. Нѐ, то̀ не може да хоратꙋва.

М. Ако бѣше понекалъ да го̀ наꙋчишъ, можеше ли да сѐ наꙋчи нѣщо;

И. Нѐ, нѐ, то̀ не може да сѐ наꙋчи нищо.

М. Поглѣднѝ червеныатъ оныи трандафилъ въ китката, гдѣто го държишъ со вленята

ка, той никакъ не приличе на камичѐ то. Той има зелены листа, и цвѣтїе то му є червено, и миризливо, за това є трандафило таковъ хубавъ. До гдѣ още не беше откжснатъ отъ коренатъ, живѣеше и растѣеше, и още до два дни може да поживѣе, ако го натопи Бленка въ чаша та. Трандафило є по любовитно нѣщо отъ камикатъ, защото трандафило живѣе, а камико не може. Попитай трандафилатъ та вижд ьможе ли да ти отговори;

И. Не требува да му хоратувамъ, защото трандафило не може нито да хоратува, нито да слуша.

М. Може ли да се научи трандафило нѣщо;

И. Не нито камико може да се научи.

М. Знаешъ ли кой ми даде тоа часовникъ;

И. Казала си ми, че ти го є далъ баща ми. Какво хубаво часовниче! молимъ ти се, мамо отвори го да видимъ що има внѣтре.

(Г. Анна отвара часовникатъ.)

М. Вижд ь, Иванчо, колко малки тржкальца се вжртатъ непрестанно.

И. Видимъ ги мамо. Ахъ, да имахъ и азъ такова часовниче, да ми показува часыте! Помнишъ ли кога си го отворила вчера на Бленка, а она го мыслеше че є живо нѣщо.

М. Воистина. сестра ти є още малка, и не знае, но ты знаешъ, че часовнико не є живъ, ако и да се вжрти самъ отъ себе си: но и това є невозможно, каквото нито

трандафило, нито камико може самъ ѿ себе да се вдига и да се слага. Часовнико треба да се навыва сосъ ключъ, и има внѣтре затагалчица, която ѡбраща колелцата.

И. Часовнико е мамо по чудно и по любопытно нѣщо ѿ камичето и ѿ трандафилатъ.

М. Добрѣ. испытай сега та виждь може ли да ти похоратува часовнико, или можешъ ли да го научишъ нѣщо;

И. Той не може да хоратува, нито азъ можемъ да го научимъ нѣщо, така е невъзможно да научимъ и камикатъ и трандафилатъ.

М. Защо не може часовнико да хоратува, или да се научи нѣщо;

И. А! сега се сѣтихъ защо не може да хоратува, или да се научи нѣщо.

М. Коя е причината;

И. Защото нема оуста да хоратува, и оуши да слуша.

М. Нема ли друга причина;

И. Не знамъ: ако има друга нѣкоя причина, молимъ ти се, кажи ми я.

М. Начна, чадо, да мръкнува, нека да си влезнеме внѣтре, и послѣ кати вечераме, хоратува щеме повече затова.

(Влезоха си внѣтре, и Иванчо даде на сестра си цвѣтїето, което беше набралъ за нея. Еленка цѣлуна брата си, и го благо*дари*, и натопи цвѣтїето въ една чаша).

РАЗГОВОРЪ В.

Пóслѣ вечéрата Г. Анна рéче на Ваенка да си поиграе малкω. А она начна да шíе, и седна близу до трапéзата. Иванчо и той седна близу до нéа, и желаеше да чуе іоще нѣщо за камичето, за трандафилатъ и за часóвникатъ. Той беше скрылъ камичето въ пазвата си, и тогива го извади та го турна отгóре на трапéзата. И Г. Анна извади часóвникатъ си, та го остави от горе, за да глѣда кога ще да дойде времe да си лéгнатъ. Иванчо съ голѣмо нетерпѣніе начна да пыта така:

И. Мамо! като се разговарахме въ градината за камиче то, и за часóвникатъ, ты ми се обѣща да мè понаучишъ іоще нѣщо слѣдъ вечéрата. Кажи ми, мóлимъ ти се, защо не мóжатъ да хоратуватъ, или да се научатъ; азъ мыслехъ, защóто нéматъ оуста, и оуши.

М. То е една причина, но не само тіа. Кучето има и оуста, и оуши, азыкъ, и зжбы, почти приличны на твоите, но не може нито да хоратува, нито да се научи да чите.

И. Но нашето куче Ифестъ може да изважда гласъ, нѣкоги лае твърдѣ силнω.

М. Но може ли кучето нѣкоги да хоратува;

И. Не, немóже никогда. Но азъ се чудимъ защо да не може, катω има оуста, зжбы, и азыкъ толкова приличны на моите.

М. Испыталъ ли си нѣкоги да научишъ Ифеста да чите;

И. Кучета та не можатъ да се научатъ да читатъ. Но азъ научихъ Ифеста да испжжда паткитѣ ѿ дворатъ, и да тичи слѣдъ топката, и да ми ѭ доноси, когато ѭ фжрламъ по пжтатъ, но се чудимъ защо не може да се научи да чите. Но мене се чини, че знае много работы.

М. Знае твърдѣ малко нѣщо, Иванчо. Но ты и Еленка колко работы повече знаете! Воистина много повече знаете, ѿ колкото знае бѣдныо Ифесть. И много още можете да се научите, и да се оучите догдѣ сте живы. Но бѣдныо Ифестъ не може да направи това. Колкото знае сега, съ него ще да ѿстане догдѣ є живъ.

И. Мамо! да ли знаеше Ифестъ че є лошо нѣщо да ѿкрадне мѣсто ѿ зимникатъ, когато го би за него;

М. Не, той не познава: защото той не може да различи злото ѿ доброто.

И. Може ли мамо кучето, или котката, или коньо, или кравата, или овцата да различи злото ѿ доброто;

М. Не, чадо, не можатъ. Само мжжіете, женыте, и дѣцата знаатъ кое є доброто и кое є злото. Но добитоцыте, птицыте, и рыбыте не знаатъ.

И. Да ли знаатъ мухи те мамо;

М. Нито тіа знаатъ, нито друга нѣкоа вубулечка, нито жабыте, нито змійте. Видишъ

ли, Ива́нчо, ко́лко различа́шъ ѿ доби́тоцы-те, ѿ часо́вникатъ, ѿ транда́филаинъ, и̑ ѿ ка́мичето; Ты̀ мо́жешъ да разбере́шъ, кога́-то ти гово́римъ: мо́жешъ да ми̑ похоратꙋ́вашъ, да позна́емъ ка́къ си разбра́лъ: мо́жешъ да сѐ наꙋ́чишъ да чите́шъ, да пи́шешъ, и̑ да пра́вишъ мно́го ра́боты, и̑ мо́жешъ да сѐ оу҆́чишъ за да ста́нешъ мꙋ́дръ. Ты̀ познава́шъ коѐ є̑ добро́то, и̑ коѐ зло́то, ѿсе́щашъ ра́дость кога́то пра́вишъ добро́, а̑ ско́рбь кога́то про́вишъ злѐ, разꙋмѣ́ли сега̀;

И. Чи́ни ми се, чѐ разꙋмѣ́хъ.

М. Помни̑ ко́лко различа́шъ ѿ камикатъ, ѿ транда́филатъ, ѿ часо́вникатъ, и̑ ѿ Ифе́стя. Слѣ́дъ ма́лко вре́ме щѐ се потрꙋ́диме да разꙋмѣ́еме, коѐ є̑ ѻ̑нова̀ нѣ́що, кое́то те прави да различа́шъ то́лкова ѿ тѣ́хъ.

И. Я! ма́мо, кажи ми сега̀, мо́лимъ ти се.

М. Нѐ, чадо моѐ, тре́ба пе́рво да ти̑ и̑стол-кꙋ́вамъ нѣ́кои ра́боты, за да мо́жешъ да разꙋмѣ́ешъ. Слѣ́дъ нѣ́кой де́нь щѐ ти ка́жемъ.

И. Добрѣ̀ мамо. Я҆́зъ самь оу҆вѣ́ренъ чѐ ты̀ зна́ешъ пѐ добрѣ̀ ѿ ме́не какъ да мѐ наꙋ́чишъ. Кога̀ є̑ така̀, а҆́зъ ще да че́камъ, до гдѣ̀ мꙋ до́йде вре́ме то. Ще́шъ ли і҆́още да мѐ понаꙋ́чишъ за камичето, за трандафилатъ, и̑ за часо́вникатъ, и̑ за и̑фе́ста; а҆́зъ мно́гѡ желаемъ да мѐ понаꙋ́чишъ за тѣ́хъ.

М. Я҆́ко бждешъ разꙋ́менъ, а҆́зъ оу҆́трѣ щѐ ти ка́жемъ і҆́още нѣ́що за тѣ́хъ. Но сега̀ є҆́ вре́ме да ле́гнете и̑ ты̀ и̑ Еле́нка,

РАЗГОВОРЪ Г.

На другіатъ день преди обѣдъ Г. Анна и двете й дѣца отидоха да се расходатъ въ градината. Деньо беше прекрасенъ, небото беше ясно, сѫлнцето свѣтеше свѣтлѡ и пріятнѡ. Кученце то тичеше напредъ и играеше. Еленка поиска ѿ майка си дозволеніе да иде да набере още цвѣтіе да го натопи при онова, гдѣто й го беше далъ Иванчо. Майка й рече да иде. И Еленка отиде, и тичеше колкото можеше, и Ифестъ тичеше съ нея заедно. А Г. Анна и Иванчо, като се расходиха доволнѡ, сѣднаха подъ едно дѫрво, и начнаха да се разговаратъ.

И. Помнишъ ли, мамо, че си се ѡбѣщала да ми кажешъ още нѣщо за трандафилатъ, за часовникатъ и за кученцето; Виждь какъ тиче слѣдъ Еленка.

М. Помнимъ че те се ѡбѣщахъ да ти кажемъ още за тѣхъ, ако бѫдешъ разуменъ. Ты ѿ вчера помина твѫрдѣ добрѣ. Нека се поразговориме сега за тѣхъ малкѡ преди да влезнеме внетре.

И. Азъ мыслихъ сега, мамо, за онова гдѣто ми рече вчера, сирѣчь: колко се различава Еленка ѿ камичето. Она никакъ не приличе на него.

М. Еленка приличе малкѡ на камикатъ.

И. Що казувашъ; азъ не разумѣвамъ.

М. Можешъ ли повдигна камичето;

И. Можемъ защото є легко.

М. Можешъ ли да повдигнешъ и Еленка;

И. Можемъ, азъ я повдигнахъ веднощъ, но мжчнω, защото є крѫвена и тѣжка: она є по тѣжка и ѿ мене. Г. Коста завчера ны претегли.

М. Еленка є по тѣжка ѿ теке. Но ако Г. Коста претеглуваше и Еленка и камичето, кое щеше да є потѣжко;

И. Еленка щеше да дойде потѣжка ѿ много каменѣта.

М. Кога є така, она ще да є многω потѣжка ѿ єдно камиче.

И. Войстина.

М. Камичето има єдно свойство, което има и Еленка защото и она има тажчина, като и камичето.

И. Сега виждамъ защо Еленка и камичето приличатъ си малкω.

М. Кое є по лѧгко, камичето ли, или Еленкината рѫка.

И. Камичето, но и рѫката Еленкина є лѧгка, защото є дебела.

М. Такω Еленка и камиче то иматъ и лѧгкость.

И. Войстина, и на това си приличатъ малкω.

М. Виждь Иванчо. Еленка стои близу при стѣната: видишъ ли сѣнката и на стѣната;

М. Видимъ: какъ приличе на неа! Ако беше тука табли́цата ми, чини ми се, че можехъ да испишемъ сѣнка та и.

М. Язъ ймамъ оловно, перо и хартїа: испытай и вижди, ако можешъ да ѧ испишешъ.

И. Можемъ. (Иванчо исписꙋва Бленкината сѣнка).

М. Исписа ѧ твърдѣ добрѣ. Това, дѣто го исписа, то є образо или видо на Бленка: испиши сега и камикатъ. (Иванчо исписꙋва видатъ на камикатъ).

И. Мамо, видо на камикатъ є валчевастъ. Но видо Бленкинъ—не знаемъ какъ да го наречемъ, не є валчевастъ, нито оуголный, но приличе на сѣнката й.

М. Бленка и камичето иматъ и видъ.

И. Воистина, мамо, и това є третьо то нѣщо, на което си приличатъ малкѡ.

М. Каковъ є цвѣто на камикатъ;

И. Цвѣто мꙋ є бѣлъ. А! азъ знамъ, мамо, що ще ми кажешъ сега, че Бленка и камико иматъ и цвѣтъ. Но нейныя цвѣтъ є многѡ по хꙋбавъ ѿ цвѣтатъ на камичето. Она има много и различны цвѣтове. Косата и очите й са черны: шіата и ржцете й са бѣлы, бѣлы са и й зжбыте. Каква бѣла и червена бꙋза има. Не ли є Бленка хꙋбаво момиче;

М. Язъ се надѣемъ, че Бленка ще да стане добро и оумно момиче. Защо подобрѣ да є едно дѣте мꙋдро, ако є и грозно, а не да є хꙋбаво, а пакъ да є зло. Сега кажи ми по колко нѣща Бленка приличе на камичето.

И. По четыри нѣща си приличатъ малкѡ:

но тѣжчината по тѧгкостьта, по видатъ, и по цвѣтатъ.

М. Да речемъ чѐ единъ левъ грабна Бленка съ големы те си оуста, не можеше ли да разкѫжса тѣлото и на малки части;

Н. Че има ли близѹ тѹка левови, мамо;

М. Не чадо, не бойсе ѿ левовите, они са много далече ѿ насъ, и не можатъ нищо да сторатъ нито тебе, нито на Бленка.

Н. Добрѣ.

М. Ако щеше да счѹпишъ камичето съ едно чѹкче, какво щеше да стане;

Н. Щеше да стане на части.

М. Воистина щеше да стане на части.

Н. Чини ми се, че ако и Бленка грабне нѣкой левъ, можеше да разкѫжса тѣлото и на хиляда части.

М. Кога е така, Бленка и камичето иматъ и части.

Н. Иматъ. Но Бленка има по много части ѿ камичето.

М. Ела си Бленко, ела и ты Иванчо, време е сега да идеме, за да почитеме.

(Влезоха вневтре, и Г. Анна сѣдна заедно со дѣцата си, и ги оучеше да читатъ, и да сричатъ).

РАЗГОВОРЪ Д.

Г. Анна катѡ поѹчи дѣцата си колкото единъ часъ, даде имъ дозволеніе да поиграатъ малкѡ. Бленка донесе колцата си,

и тꙋрна̀ внѣтре нꙋ́клата си, и̂ и̂злезна̀ на дво́ратъ да а̂ пово́зи ма́лко: но Иванчо не̂ ѿи́де да и̂гра́е, защо́то мно́гѡ жела́еше да се̂ поразговори пакъ со съ ма́йка си, и̂ и́ се мо́леше да го̀ понаꙋ́чи нѣ́що зарадъ камичето. Она̀ соизволѝ, и̂ Ива́нчо стана̀ при не́я, защо́то ре́че, чѐ се є̂ оу̂трꙋдилъ да сѣди.

М. Кажѝ ми пакъ, Иванчо по ко́лко работы прили́че Бле́нка на камичето;

Н. Чи́ни ми се, а̂ко нѐ погрѣшавамъ маме, чѐ си прили́че по тѣжчина́та, по мѧ̂гкостьта, по видатъ, и̂ по цвѣтатъ.

М. Ѡ̂го трандафило, кого́то беше далъ на Бле́нка, то́й є̂ іо́ще ве́селъ, то́кмѡ що̀ є̂ малкѡ поꙋвѣ́хналъ.

Н. Бле́нка мꙋ̀ промѣнѝ водата два̀ трѝ пѫти, и̂ затова, ми се чи́ни, чѐ є̂ іо́ще ве́селъ.

М. Кажѝ ми а̂ко знаешъ, по що̀ прили́чатъ трандафило и̂ Бле́нка;

Н Мо́жемъ да ти̂ кажемъ нѣ́кои работы, по кои́то Бле́нка прили́че на трандафилатъ, но̀ знамъ и̂ дрꙋги, по кои́то прили́че и̂ на камикатъ.

М. Добрѣ̀: кажѝ ми ги.

Н. Бле́нка, трандафило, и̂ камичето и̂матъ тѣжчина, мѧ̂гкость, видъ, цвѣтъ, и̂ части.

М. Добрѣ̀. Но коѐ по́вече прили́че на Бле́нка, камичето ли, и̂ли̂ трандафило;

Н. Трандафило по̀ прили́че.

М. Защо̀;

Н. Защо́то видо̀ мꙋ̀ прили́че по́вече на Б-

ле́нкинатъ видъ, и̂ и̂ма мно́гѡ хубавъ цвѣтъ, какво́то и̂ Бле́нка.

М. Можешъ ли сега да ми кажешъ по що̀ трандафило по̀ прили́че на Бле́нка, а̂ камичето не прили́че;

Н. Това̀ е̂ трудно да го̀ позна́мъ, защо́то самь їоще ма́лжкъ.

М. Но и̂ ма́лките дѣца̀ тре́ба да размышля́ватъ, а̃ко и̃скатъ да сѐ научатъ.

Н. Да ви́димъ, дано̀ и̂спы́тамъ, ѡ̂ставѝ ме ма́лкѡ да помы́слимъ.

М. Мыслѝ ча́до ко́лкото и̃скашъ.

(Ива́нчо като̀ помы́сли ма́лкѡ, ѿговори на ма́йка си така̀).

Н. Язъ мо́жемъ да помири́шемъ транда́филатъ: а̃зъ те чухъ чѐ ми̇ каза̀ ведно́шъ, че Бле́нка мири́ше сла́дко като̀ транда́фило. И а̃зъ ѿсетихъ мирисма́та и̃, защо̀ кога́то и̃ цѣлунахъ ѿ зарана оу̂стата, оу̂стны́те и̃ и̃махъ сла́докъ вкусъ. Язъ ѿсе́щамъ вкусатъ и̂ на транда́филатъ, когато турнемъ листа́та му въ оу̂стата си.

М. Та́кѡ по двѣ̀ работы прили́че трандафило на Бле́нка, по който камичето не прили́че, тыя са миризма̀ и̂ вкусъ.

Н. Истина, така̀ е̂.

М. Има їоще е̂дно̀ нѣщо, по който трандафило прили́че на Бле́нка, мо́жешъ ли го наме́ри;

Н. Не знамъ що̀ е̂, мамо... да нѐ е̂ това̀, защо́то трандафило растѐ; който беше пре́м-

де токмω малка пѫпка, а҆ сега̀ стана̀ голѣмъ цвѣтъ.

М. Така̀ є҇: и҆ Бλенка беше малко дѣтѐ подобно на пѫпката, но щѐ да порастѐ, и҆ щѐ стане жена̀, като̀ разцѫфнатіѧ трандафилъ. Бленка и҆ трандафило и҆матъ и҆ животъ.

Н. Но̀ живото Бленкинъ приличе ли на животатъ на трандафилатъ;

М. Нѐ приличе, защото многω различествува. Трандафило не ѡ҆сеща, ако ѿкѫжнешъ ѿ листата му нѣкой: но Бленка чувствува, и҆ ѧ҆ болѝ, а҆ко и҆ є҆динъ косамъ ѿскубнешъ ѿ главата и҆. Трандафило не може да ходи ѿ є҆дно̀ мѣсто на друго: но Бленка може да ходи и҆ да тиче.

Н. Живото на трандафилатъ є҆днаковъ ли є҇ сосъ животатъ на карамфилатъ;

М. Приличе, защото сичките цвѣта̀ и҆матъ животъ равенъ. Приличе на животатъ и҆ на древесата, на житото, на є҆чмикатъ: на ръжьта̀, на ѡ҆ризатъ, на кореньто, на тревата, и҆ пр.

Н. Азъ помнимъ че ми рече є҆динъ пѫть, защо̀ сичките тіѧ наричатъ се растѣніѧ.

М. Така̀ є҇, и҆ тѣхніѧ животъ нариче се растительный животъ.

Н. Мамо, Нфеетъ познава когато го поддиркувамъ, и҆ ходи ѿ є҆дно̀ мѣсто на друго, кажими молимъ те, приличе ли и҆ негово живстъ на Бленкинатъ;

М. Приличе, каквото и҆ живото на сичките други добитоцы: на конѣте, на воловe-

тѣ, на ѿвцы́те, и̑ сичките живо́тны, ко́ито ди́шатъ, и̑ движатъ се. Живо́то и̑мъ при- ли́чє на живо́татъ на мѫжѣте, на жены́те, и̑ на дѣцата, и̑ сѐ називава ѡ̑дꙋшевлѐнный живо́тъ.

И. Кога є̑ така, тò живо́то ми не є̑ ра- стительный, но є̑ ѡ̑дꙋшевлѐнный живо́тъ.

М. Добрѣ̀, ча́до, оу̑жѐ доволнѡ се разго- варахме: и̑дѝ сега̀ и̑ поиграй малкѡ съ Бленка, и̑ послѣ щѐ да вы̀ вы́камъ да прочитѐте дрꙋгъ оу̑ро́къ.

РАЗГОВОРЪ В҃.

Вечерьта̀ Бле́нка се бѐше мно́гѡ оу̑трꙋ- дила, защо́то бѐше и̑грала мно́гѡ, и̑ а̑кїѐ слѣдъ вечерата задрѐма. Ма́йка и́ а̑ заведе, и̑ а̑ тꙋрна̀ да спи, и̑ донѐсе назадъ свѣщьта, защо́то Бле́нка, като добро́ момиче спѣше сѐкоги безъ свѣщь.

И̑ послѣ Г. Ѧнна ѿи̑де въ книгохранилни- цата, и̑ заведе съ сѐбеси и̑ Ивáнча, и̑ гò по- пыта, и̑ска ли да види нѣкои живописи. Но то́й речє, чѐ по́вече желае да сѐ разговаря съ ма́йка си. И сѣдна̀ на малкїатъ си сто́лъ, и̑ ма́йка мꙋ начна̀ да мꙋ гово́ри така̀

М. Мо́жешъ ли ми каза̀, Ивáнчо, по ко́л- ко работы приличатъ Бле́нка и̑ трандафило по междꙋ си;

Н. Да сѐ поиспы́тамъ ма́мо. Трандафило приличе на Бле́нка, защо̀ то́й и̑ма като̀ нея

тѣжчина, тѧгкость, видъ, цвѣтъ, части, миризма, вкусъ и животъ.

М. По що се разпознава живото Бленкинъ, отъ животатъ на трандафилатъ;

Н. Бленка има одушевленъ живстъ, а трандафило растителенъ.

М. Сега да видимъ по що си приличатъ Бленка и часовнико;

Н. Чини ми се, че можемъ ти каза.

М. Добрѣ, испытай се.

Н. Приличатъ си защото иматъ тѧгкость, видъ, цвѣтъ, части, и вкусъ, чини ми се, че часовнико нема миризма.

М. Приличе ли часовнико на Бленка по друго нѣщо;

Н. Да помыслимъ малко.

М. Ты добрѣ правишъ чадо, кога щешъ да отвѣщаешъ на трудно пытанье, треба всегда напредъ да размышлявашъ.

(Иванчо размышлява двѣ три минуты, и послѣ отговаря).

Н. Мамо искахъ, ако беше возможно, да видимъ внетре въ Бленка що има.

М. Добрѣ, ако можешъ, но защо искашъ да видишъ;

Н. Чини ми се че ще видимъ внетре въ нея нѣкои малки тркалца че се вртатъ непрестанно, като въ часовникатъ.

М. Защо искашъ така Иванчо;

Н. Знаешъ ли, мамо, когато ми показа малките онія нѣща въ часовникатъ; молимъ ти се дай ми да ги видимъ пакъ.

М. Ѡла̀ земѝ часóвникатъ.

И. Мамо; какъ се вы́катъ ма́лките ѡніа нѣща̀, ко́ито показꙋватъ ко́й ѥ҆ часъ;

М. Тіа се выкатъ показатели.

И. Азъ мыслехъ, защо̀ каквото часóвникатъ го каратъ малките тръка̀лца̀, така̀ внѣтре въ Ѡленка и҆ма нѣщо и҆ повдига рѫцете и҆.

М. Трѣва да и҆спы̀таме за да намѣриме коѐ ѥ҆ онова̀ нѣщо, коѐто ѥ҆ внѣтре въ Ѡленка, и҆ и повдига рѫцѣте.

Н. Това̀ никоги немо́же да бѫде.

М. Защо̀;

И. Ты не мо́жешъ ѿво́ри Ѡленка за да ви́дишъ що̀ и҆ма въ нѣа защо́то а҆ оу҆биваш.

М. Това̀ не щеме напра̀ви никогда̀. Но ты̀ по́мнишъ ли онова малкото момчѐ, коѐто ла́не презъ зима̀та оу҆мрѐ, въ ма́лката колѣвка, коа̀то ѥ҆ ѿвѫдъ мо́статъ, и҆ тѐ заве́дохъ да го̀ ви́дишъ до гдѣ̀ іо̀ще не бѣха го погребали.

Н. По́мнимъ. Нищо дрꙋго до сѐга не бѣше ме напра́вило да до́йдемъ толкѡ въ себе си, като̀ мертвото ѡнова̀ момчѐ, кога̀то го видѣхъ. Азъ пофа́нахъ бꙋзата мꙋ, и҆ бѣше стꙋдѣна като̀ ледъ. Фана́хъ мꙋ рѫка̀та и҆ бѣше и҆зсѫхнала, и҆ не мо́жеше да сѐ привіе. То́й не ды́хаше ве́че, нито̀ слꙋшаше, нитѐ шаваше: мо́жеше ли, ма́мо, да ѡсе́ти нѣщо;

М. Нѐ, ча̀до моѐ, това̀ ѥ҆ невозмо́жно, какво́то и҆ ка́мико не мо́же да ѡсе́ща.

И. Пе́тръ бѣше добро̀ момчѐ, ма́мо, а҆зъ

части̂ игра́ахѫ се съ него, и̂ много ми е̂ жалнω, чѐ оу̂мрѐ. Но защо̀ го тѫрнаха въ земла́та, въ те́мната о̂наа дѫбка;

М. Дрѫгіи̂ пѫтъ ще ти кажемъ за него, чадо моѐ. Предѝ да го погребатъ, лѣкарите распраха тѣлото мѫ, за да познаатъ, ѿ щò е̂ оу̂мрелъ.

Н. Кога̀ оу̂мремъ, щѐ ли да распоратъ и̂ моето тѣло;

М. Не знамъ. Некога лѣкарите растварятъ тѣлото на оу̂мреліатъ за да наѫчатъ причината на смертьта̀ мѫ, и̂ да знаатъ да лѣкѫватъ дрѫги болны.

И. Чини ми се че катὼ растворатъ мертвото тѣлò, можатъ да познаатъ сичките малки тркалца̀, които са го правили да шава, до гдѣ е̂ было і̂ощè живо.

М. Воистина чадо: и̂ ты̀ катὼ порастешъ, ще да можешъ да се̂ наѫчишъ, що̀ има внѣтре въ тѣлото: но не са малки колелца̀, като̀ въ часовникатъ. Тыя са многи и̂ различны части, които се подвизаватъ е̂днò ѿ дрѫго, и̂ правятъ да шава сичкото тѣло. Знаешъ ли, що̀ е̂ о̂нова̀ нѣщо, което прави да се̂ вѫртатъ колелцата въ часовникатъ;

Н. Ты̀ ми каза̀ напредъ, чѐ тò се быка затагалчица, която катὼ се затагне подкарѫва да се̂ вѫртатъ колелцата.

М. Така̀, чадо моѐ. Часовнико не може да се̂ ω̂бращa самъ ѿ себе си, и̂ ако се навываше, тоя часъ щеше да запре, и̂ показателите не можеха да се̂ вѫртатъ.

И. Може ли человѣкъ да направи нѣщо да шава само ѿ себе си, и секоги;

М. Нѣ, азъ никога не самь чула да може нѣкой да направи таково нѣщо. Но що е ѡснова нѣщо, което прави да шаватъ ржцѣте на Блѣнка;

Н. Мене се чини, че нѣкои части движатъ се внѣтре едно ѿ друго, и тыя правать за да шаватъ ржцѣте й, каквото що се движатъ колелцата въ часовникатъ едно ѿ друго, и така и показателите вжртатъ се ѿ тѣхъ. Така ли е;

М. Оутрѣ щѣ се разговориме за това пакъ. Но сега дойде време да си легнешъ.

РАЗГОВОРЪ Г.

На другїатъ день Г. Анна собуди Иванча и Блѣнка много рано за да идатъ да се порасходатъ.

Слънцето беше изгрѣало, като излезоха изъ кжща. Росныте капки свѣтеха се по тревата. Птичките пѣаха сладко: сичко беше весело. Иванчо и Блѣнка много се радуваха, защото беха добри дѣца. И майка имъ се радуваше, като ги гледаше че са благодарны. Като се расходиха повече ѿ половинъ часъ, Блѣнка рече на майка си че се е оутрудила, и сѣднаха всички на единъ големъ камикъ за да починатъ. Г. Анна извади тогива една книга съ различны жи-

вописи ѝзъ пазвата си ѝ ѧ̂ даде на Ѹлѣнка да си гледа. И она̀ ѝ Иванчо начнаха да сѐ разговаратъ така̀.

Н. Мамо, вчера ми се ѡ̂брече, че днесь щѐ да сѐ поразговоришъ за часовникатъ ѝ за Ѹлѣнка.

М. Ніе вчера ѝспытꙋкахме чадо за да сѐ наꙋчиме що̀ ѝма внѣтре въ Ѹлѣнка, което прави да шаватъ рѫцѣте ѝ: то̀ ли беше;

И. Воистина: ѝ азъ мыслехъ чѐ въ нея внѣтре шаватъ нѣкои части є҆дно̀ ѿ дрꙋго, ѝ повдигатъ рѫцѣте ѝ, каквото колелцата въ часовникатъ.

М. Но колелцата въ часовникатъ щѣха ли да сѐ движатъ, ако ги не теглеше затагалчицата която є҆ въ него;

Н. Има ли, мамо, ѝ Ѹлѣнка нѣщо въ себе си, което ѧ̂ прави да сѐ движе;

М. Това̀ сега̀ трѣба да сѐ наꙋчиме. Но ако ѝ да ѝма Ѹлѣнка нѣщо въ себе си, то̀ не може да приличе на ѻнова̀, което є҆ въ часовникатъ, защо̀ оно̀ є҆ ѿ челикъ, но Ѹлѣнка нѣма такова нѣщо да приличе на челикъ.

И. Воистина, мамо, ѝ онова̀ гдѣто є҆ въ часовникатъ, каквото рече, оно̀ се навыва на всекій день: защо̀, ако се не навываше, то̀ не щѣше да кара колелцата. Но азъ знамъ чѐ никой не навыва Ѹленка.

М. Тꙋрнѝ, Иванчо, десната си рѫка̀ на десното си ѹ҆хо.

И. Тꙋрнахъ ѧ̂.

М. Сега̀ тѹ́рни десна́та си ржка̀ на лѣво-то оу̂хо.

И. Тѹ́рна́хъ ѧ̂: но защо̀ ме ка́рашъ да ѧ̂ тѹ́рни́мъ;

М. Почѐкай малкѡ, азъ щѐ ти кажемъ. Тѹ́рнѝ сега̀ лѣвата си ржка̀ на лѣвото оу̂хо.

И. Тѹ́рнахъ ѧ̂.

М. Тѹ́рнѝ пакъ лѣ́вата си ржка̀ на десно́то оу̂хо.

И. Тѹ́рнахъ ѧ̂: какъ ско́рѡ се дви́же мамо!

М. Ко́й повди́га ржката ти да сѐ мѣсти така̀ ско́рѡ;

И. Она̀ сама̀ се повди́га:

М. Мо́жеше ли Пе́трова́та ржка̀ да йде сама̀ на оу̂хо́то мѹ̀ пощо̀ оу̂мрѐ;

Н. Не мо́жеше.

М. А защо̀;

И. Защо́то ржката мѹ̀ бѣше ме́ртва, и̂ и̂з-сжхнала, и̂ не мо́жеше да шава, а̂ мо́ата ржка̀ є̂ жи́ва, и̂ ле́снѡ се превы́ва, и̂ ѧ̂ повди́гамъ, на гдѣ́то и̂скамъ.

М. No защо̀ не шава сега̀ ржката ти;

И. Защо́то азъ не ще́мъ да ѧ̂ вди́гамъ.

М. Ако и̂скаше да и̂де десната ти ржка на носатъ мо́жеше ли да и̂де;

И. Мо́жеше: є̂то въ то́а часъ катѡ̀ пои́скахъ да и̂де, и̂зведнѡ́щъ ѿхо́ди.

М. Пои́скай сега̀ да простре́шъ и̂ двѣ́те си ржцѐ на го́ре.

Н. На̀, простре́хъ ги.

М. Пои́скай да гѝ спѹ́снешъ сега̀ на до́ле.

Н. На̀, спѹсна́хъ ги.

М. Можеше ли Петръ да поиска да мꙋ се простратъ рѫцѣте, догдѣ беше още живъ;

Н. Можеше, и гы правеше да се простиратъ часто, когато играеше сосъ мене на топка. Но кати оумре, не можеше вече да има волѧ: нито можеше да поиска да вдигне вече рѫцѣте си.

М. Може ли часовнико да иска да ѡбраща показателите си;

Н. Чини ми се че часовнико нѣма волѧ за никоѧ работа. Той не чꙋвствꙋва никоги, нито разꙋмѣва, и когато го не навiешъ, той не може вече да работи, и тогива приличе на оумрѣлiатъ Петръ.

М. Когато запре часовнико, и пакъ го навiешъ, може ли да трѫгне;

Н. Може.

М. Може ли часовнико да се навiе самъ си;

Н. Не може мамо: трѣба да го навiе дрꙋгiй, защо ако го не навiе то не можатъ мꙋ трѫгна колелцата.

М. Какъ се навыва;

Н. Съ рѫка.

М. Що повдига рѫката ми да го навыва;

Н. Ты сама искашъ, да правишъ рѫката си да го навыва.

М. Виждь, Иванчо, часовнико ми е запрѣлъ, затѧгалчица и колелцата не се движатъ: земи и навiй го.

Н. Страхъ ме е да го не развалимъ.

М. Азъ ще ти покажемъ. (Гi Анна оучи

Ивáнча какъ да навíе часóвникатъ, кóйто го назы тврдѣ добрѣ).

Н. Мáмо, часóвнико трагна пакъ.

М. Войстина, защото си го навылъ: но сосъ що си го навылъ;

Н. Съ ключатъ.

М. И каква сила има ключо да го навíе;

Н. Ржката ми го вжртеше.

М. Ржката ти сама ли фана ключатъ да го вжрти;

Н. Нѣ: но въ тоа часъ когато поисках да вдигнемъ ржката ми, она изведнощъ фана да вжрти ключатъ на кадето азъ исках.

М. Можешъ ли да шавашъ ногата си, когато поискашъ;

Н. Можемъ: вижд какъ я повдигамъ.

М. Можешъ ли да шавашъ, и другите си части на тѣлото;

Н. Можемъ сичките накъ то искамъ. Можемъ да стоимъ правъ, да сѣдимъ, да ходимъ, да тичемъ, да скачемъ, и да фжрламъ топката, да возимъ колцата си, да вжртимъ главата си когато искамъ, да затварамъ и да отварамъ очите си, да стискамъ устата си, и да ги отварамъ, да ямъ и да піемъ, и да правимъ всекаквы работы каквото поискамъ.

М. Добрѣ чадо: но сега е време да влеземе внетре. Дай ми Еленко, книгата. Сега си станала разумно момиче, защото гледаше въ нея, догдѣто се разговарах азъ съ Иванча, да идеме сега да обѣдуваме.

РАЗГОВОРЪ Ѕ҃.

Въ градината имаше една колиба, която беше покрыта съ една хубава лоза. Местото беше изрядно сосъ сенка и росно, защото зарыте солнечны неможеха да го проминатъ, имаше тамъ и место за седанье. И. Г҃. Анна често седеше тамъ съ децата си. Следъ обедатъ Иванчо и майка му отидоха та седнаха на сенката: и Иванчо рече на майка си,

И. Мамо, щешъ ли пакъ да се разговориме за часовникатъ, и да ми кажешъ що има внетре въ Еленка, и въ мене, което е толкова различно отъ часовникатъ;

М. Воистина чедо. Помнишъ ли че часовнико не може да се движе самъ, ако го не навіе некой;

И. Помнимъ, мамо, че азъ самь много различенъ отъ часовникатъ, защото можемъ да шавамъ съ ржцете си, съ нозете си, и да правимъ много работы. Но часовнико не може, когато поиска, да вжрти показателите си.

М. Замижи, или закрыи очите съ ржцете си, и стой недвижимъ: не шавай сосъ снагата си, нито съ главата си, нито съ ржцете си, нито съ нозете си.

И. Че азъ ако стоимъ много така, ще да се оутрудимъ.

М. Азъ не думамъ да стоишъ много, но малко.

И. Добрѣ да сѐ понспытамъ.

М. Намысли сога нѣщо кроугло.

И. Намыслихъ, мамо.

М. Що намысли;

И. Ѹдна топка.

М. Какова топка намысли;

И. Малката костена топка съ която играе Ѹленка.

М. Каковъ й е цвѣто;

И. Червенъ, й е вързана съ връвъ, й представлявамъ на оумать си че гледамъ Ѹленка, кату играе съ него,

М. Погледни сега: видишъ ли Ѹленка да играе сосъ топка;

И, Нѐ, но азъ пакъ можемъ да видимъ кату заминжимъ. Я, мамо, колко работы азъ вижъдамъ на сънать си, когато спавамъ. Ноще ска сънновахъ Петра, чѐ беше живъ. Той тичеше скорш, й азъ кату че се мжчихъ да го фанемъ, но не можахъ. Той тичеше швждъ мостатъ. й азъ не знамъ кокъ се трепнахъ, й сѐ сабоуднхъ.

М. На постелката ли беше, когато се сабоуди;

И. На постелката: азъ не шавнахъ никакъ: защото помнимъ, когато заспахъ. бѣхъ легналъ на десната си ржка, й кату се сабоуднхъ, намерихъ се пакъ на десната си страна.

М. Чини ми се, чѐ тш сега кату заминжишъ, можешъ да представишъ на оумать си Петра,

Н. Воистина, мамо вижд҄амъ го, и̂ чини ми се какъ то го видехъ на сънатъ си.

М. Можешъ ли, катѡ замижишъ, да помыслишъ чѐ тичешъ, катѡ тѣлото ти стои недвижимо;

И. Можемъ.

М. Можешъ ли да представишъ на оу̂мать си, чѐ правишъ нѣкои работы, катѡ ги не правишъ;

Н. Истина мамо можемъ да помыслимъ сега чѐ и̂граемъ на дворатъ, катѡ седимъ тука на сѣнка.

М. Ами можешъ ли да помыслишъ, чѐ виждашъ нѣщо, катѡ го не виждашъ;

И. Воистина, можемъ да помыслимъ чѐ виждамъ хубавата живопись въ книгохранилницата.

М. Но какъ мирише трандафило Иванчо;

И. Хубавѡ мирише.

М. Мирише ли червеныо лукъ като трандафило;

И. Нѐ: многѡ различава: азъ не ѿвычемъ миризмата на червеныатъ лукъ.

М. Ѿ гдѣ знаешъ; сега не миришешъ нито червеныатъ лукъ нито трандафилатъ.

И. Но азъ можемъ да помыслимъ на щò миришатъ, каквото можемъ да представимъ на оумать си какъ миришатъ и̂ други многи работы.

М. Можешъ ли да прикарашъ на оумать си чѐ миришешъ нѣщо, катѡ го не миришешъ.

И. Можемъ и нѣкой пѫть, катω ме фанемъ кихавица и не можемъ да подушвамъ миризмата добрѣ, тогива обаче можемъ да намыслимъ много работы какъ миришатъ.

М. И ако беше хромъ можеше ли да помыслишъ че тичешъ;

И. Чини ми се че можехъ.

М. А ако беше слѣпъ, можеше ли да помыслишъ че виждашъ нѣщо;

И. Можехъ.

М. Кое ωбычешъ повече, праскована ли, или ябълката;

И. Праскована, она е по сладка.

М. Но ты сега не ядешъ нито праскова, нито ябълка.

И. Не, но можемъ да помыслимъ каква имъ е сладостьта.

М. Можешъ ли сега да помыслишъ че ядешъ нѣщо, катω не ядешъ;

И. Можемъ.

М. Кое по ωбычешъ да слушашъ, свирката ли, или тѫпанатъ;

И. Свирката по ωбычемъ, и можемъ да помыслимъ сега че слушамъ уйка Ивана кати свири съсъ свирката си.

М. Такω можешъ ли да помыслишъ че слушашъ нѣщо, катω го не слушашъ;

И. Можемъ: и, че фащамъ нѣщо катω го не фащамъ: сирѣчь, можемъ да помыслимъ сега че фащамъ камикатъ и топката, и тебе за рѫката.

Н. Видѣхъ го, чѐ лежѣше на є҆ди́нъ ѻ҆́дръ.

М. Прили́чеше ли на ѻ҆ного́ва Пе́тра, ко́й-то и҆гра́еше съ те́бе на то́пка.

Н Почти́ прили́чеше. Но лице́то мꙋ бе́ше мно́гѡ жълто, и҆ ѻ҆чи́те мꙋ бѣ́ха затво́рены.

М. Но Пе́тръ кога́то и҆гра́еше съ те́бе, мо́жеше да фърли и҆ да оу҆лови̇̀ то́пката, и҆ да направи мно́го дрꙋги ра́боты.

Н. Воистина ма́мо, и҆ когато замижаваше, чини́ми се, чѐ то́й тоги́ва мо́жеше да мысли чѐ ви́жда мно́го работы, катѡ̀ ги не ви́ждаше, какво́то и҆ а҆́зъ мо́жемъ да направимъ.

М, И҆маше ли и҆ то́й нѣ́що вне́тре въ глава́та си. съ кое́то мо́жеше да мысли, какво́то и҆ ты̀ и҆маше;

Н. И҆́стина мамо: но бе́ше ли то̀ въ главата мꙋ, когато лежѣ́ше на носи́лото, когато го видѣ́хъ;

М. Нѐ ча́до: то̀ не бе́ше ве́че оу҆ не́го, то̀ бе́ше побѣгна́ло: защо̀ а҆́ко бе́ше вне́тре въ глава́та мꙋ, то́й като и҆скаше мо́жеше да погледне: мо́жеше да се̇̀ разгово́ри, и҆ а҆́ко и҆скаше мо́жеше да ста́не да и҆гра́е съ те́бе. Ты̀ си виделъ петро́вото тѣ́ло, но то̀ бе́ше ме́ртво, и҆ ѻ҆нова̀ нѣ́що, кое́то мысли, пощо̀ є҆ оу҆мре́лъ Петръ. бе́ше побѣгна́ло ѿ не́гѡ.

Н. А҆́зъ видѣ́хъ то́кмѡ ме́ртвото мꙋ тѣ́ло. но онова̀, кое́то мысли, на кадѐ є҆ ѿи́шло;

М. Дрꙋгъ пѫтъ щѐ ти го ка́жемъ: но погледни̇̀ ме па́къ, ви́дишъ ли ме;

Н. Ви́димъ те, очи́те ми са ѿво́рены, и҆ те ви́димъ твърдѡ̀ добрѣ̀.

М. Представи на оумáтъ си чè áзъ оумрéхъ, каквóто оумрè Пéтръ, щéше ли тогива да мè видишъ;

Н. Щéхъ да видимъ мéртвото ти тѣ́ло.

М. Истина чáдо моè: но щéше ли да видишъ й онова̀, коéто мысли внéтре въ главáта ми;

Н. Нè, áзъ й сега̀ не мóжемъ да го̀ видимъ. Искахъ, áко бéше возмóжно, да поглéднемъ внéтре въ главáта ти, за да го̀ видимъ: йли̇̀ áко бéше главáта ти стѫклáна за мáлко врéме, тогива мóжеха да го̀ видимъ.

М. Ты̀ не мóжешъ да видишъ онова̀, коéто мысли въ граваáта ми: но когáто ме глéдашъ, що̀ виждашъ;

Н. Виждамъ живото ти тѣ́ло, каквóто виждахъ й Пéтра на óдратъ, когáто бéше оумрéлъ.

М. Когато глéдашъ мéртво тѣ́ло, ты̀ знаешъ чè є̑ побѣ́гнало онова̀, коéто мысли въ нéго: защóто мéртвото тѣ́ло не мóже да глéда, нито̀ да слꙋ́ша, нито̀ да пидꙋ́шва, нито̀ да оусéща, нито̀ да шава, нито̀ мóже да прáви нѣ́що.

Н. Воистина мáмо: така̀ й когáто видимъ живо тѣ́ло, знамъ чè онова̀ нѣ́що, коéто мысли, ї̀още є̑ въ нéго, защóто мóже да глéда й да слꙋша, й да подꙋшва, й да ѡ҆сéща, й да шава, й да прави мнóго рáботы.

М. Добрѣ̀ чáдо моè: нíе се разговарахме многѡ, й ми се чини, чè си се оутрꙋдилъ,

Земи свѣщьта, и иди да спишъ. Гледай да не сабудишъ Еленка.

РАЗГОВОРЪ Ѳ.

На заранньта Иванчо стана многѡ ранѡ, и ѡстави малката си сестра да спи іоще, и катѡ извыка кучето Ифеста, излезна да се порасходи малкѡ. После катѡ се вжрна, влезе въ книгохранилницата, и зе една книга и а читеше. Майка му влезе, и той а поздрави, цѣлува и ржка и и каза, че е ходилъ да се расхожда, а она му рече, че е сторилъ добре, защото расхожданѣто го прави силенъ и здравъ. После Иванчо се помоли на майка си да му похоратува, за онова, което мысли внетре въ главата ни. Она седна съ него близу до прозорецатъ, и начнаха да се разговаратъ.

М. Иванчо! за коа работа мыслимъ сега;

Н. Какъ можешъ да знамъ мамо, ако ми не кажешъ; азъ не можемъ да видимъ внетре въ главата ти, за да видимъ мыслите ти.

М. Замижи сега, Иванчо, и намысли нѣщо.

Н. Добре: азъ намыслихъ.

М. Ако ми не кажешъ що мыслишъ, азъ не можемъ да го знамъ. Ако щешъ, ты можешъ да държишъ тайнѡ всичките си мысли.

И. Така и ты можешъ, и всеки другъ. Веда

нощь̀ Єлєнка хоратꙋваше на сѫнатъ си, и азъ ѿ дꙋмыте ѝ познахъ що сѫнꙋваше. Сѫнъ и мысль все єдно ли є;

М. Много приличатъ, ты знаешъ, че кога сѫнꙋвашъ, чини ти се че си бꙋденъ.

Н. Воистина, мамо: можемъ да видимъ много работи, които ги не виждамъ, когато самь бꙋденъ: и можемъ да правимъ много работы, които ги не правимъ когато самь бꙋденъ.

М. Замижи и виждь, можешъ ли да сѫнꙋвашъ;

Н. То не приличе совсѣмъ на сѫнъ: но почти приличе малкω, защото, азъ сега мыслехъ, че имамъ крыла, и фѫркамъ.

М. Добрѣ: онова, което мысли внѣтре въ главата ти, когато си бꙋденъ, това сѫщото мысли и когато спишъ, и мыслите на оногова, който спи, наричатъ се сѫнища.

Н. Мамо! сѫнꙋвахъ веднощь, когато бѣхъ бꙋденъ.

М. Що дꙋмашъ; може ли да бѫде това;

Н. Седехъ єдинъ день на одратъ, и гледахъ огнатъ, и виждахъ сичкиte вѫглища да горѧтъ. Беше темнω въ одаата, и немаше ни єдна свѣщь. И азъ гледахъ на запалените вѫглища: и най послѣ имаше єдинъ вѫгленъ, който ми се виде, че приличеше много на петровото лице. Азъ се размыслихъ за него, и представихъ си че играахме на топка задъ школата заедно: и това, мыслехъ за много време. После дойде

ты въ одаята, и ми похоратува, и азъ се ѡбжрнахъ. Но тогива ми се чинеше, чѐ не знаяхъ, гдѣ се намѣрувамъ. Бѣхъ воистина катѡ кога се совудимъ ѿ сжнъ.

М. Мыслите ти тогива за Петра, катѡ си былъ толкѡ спокоенъ и си гледалъ въ огнатъ, наричатъ се размышленія.

Н. Единъ день, мамо, гледахъ ѿ мостатъ водата, катѡ течеше ѿ долу. Водата си ѡтичеше, и азъ непрестаннѡ я гледахъ, и ѿ това мыслехъ чѐ плывахъ заедно сосъ Петра, и слязахме по рѣката на долу, и най после чѐ стигнахме до голѣмата скала, коя-то е подъ мостатъ. Азъ тогива се оуплашихъ, и начнахъ да мыслимъ, гдѣ се намѣрувамъ. И многѡ се зарадувахъ, катѡ разумѣхъ че не самъ въ лодката.

М. Воистина, и тогива си размышлявалъ.

Н. Какво чудно нѣщо има внетре въ главата ми! размышлява и представлява си многи работы, и когато самъ буденъ, не престава да мысли часъ за едно, а часъ за друго нѣщо.

М. Испытай се, и вижды, можешъ ли да не мыслишъ;

И. Не можемъ мамо: но ты можешъ ли;

М. Не чадо: и азъ, ѿ когато бѣхъ малко момиче, все размышлявамъ.

И. Но не всекоги.

М. Защо не;

Н. Защото много пжти спишъ: негли сж

нѹ́ваме когато спиме; Азъ нѣкои но́щи ни-
какъ не сѫнѹвамъ.

М. Добрѣ; но азъ много самь размышла-
вала, когато самь была бѹ́дна.

И. Така и азъ, мамо: чини ми се, чѐ не
щѐ можемъ да пречетемъ различныте работы
за които размышлавамъ всекоги. А! кажи
ми, молимъ ти се, що є това чѹдното нѣщо,
което є внѣтре въ главата ми, и което раз-
мышлява непрестанно. Тѡ ми се ѡбѣща,
чѐ щешъ да ми го кажешъ.

М. Азъ щѐ ти го кажемъ, чадо мое. По-
гледни ме. Гледай, да не забoравишъ ни-
коги това, което ще ти кажемъ. Това нѣ-
що, което размышлява въ тебе и непрестан-
нѡ мысли, то є—дѹша та ти.

Н. А мамо! колкѡ се радѹвамъ, чѐ имамъ
дѹша и азъ, и ты, и Еленка. Ако да немахме
ме не можехме; да се разговараме єдинъ съ
дрѹги, и не можехме да се ѡбычеме єдинъ
съ дрѹги. Но твоата дѹша, мамо, и дѹшата
Еленкина, приличатъ ли на моата;

М. Довечера, Иванчо, щѐ ти кажемъ дрѹго
нѣщо за дѹшата. Но сега є време да идеме
да ѡбѣдѹваме.

РАЗГОВОРЪ I.

Вечерьта Иванчо напомни на майка си, чѐ
мѹ се беше ѡбѣщала да мѹ каже нѣщо за
дѹшата. А майка мѹ рече чѐ ще да мѹ каже.

като си легне Еленка. И рече на Иванча да седне на столатъ си и да научи единъ малокъ оурокъ, до где она приспи Еленка. И Иванчо като добро момче, направи каквото рече майка му. А она като се върна, зе единъ столъ, и седна при него, и начна да се разговара така:

М. Иванчо, можешъ ли ми каза, какво нещо е душата;

И. Душата е едно нещо, което размышлява внетре ми.

М. Ты имашъ Иванчо душа и тело, и азъ имамъ, и Еленка има, и сичките человецы и деца имать души и тела.

И. Иматъ ли души и най-малките деца;

М. Иматъ: но догде не порастатъ, не можатъ да размышляватъ.

И. Расте ли и душата, мамо;

М. Не расте като телото. Но душата расте малко по малко тъкмо въ мыслите и въ разсужденіята, за да научава и да знае много добры и полезны работы. На това можеме да речеме че расте душата.

И. Но не даваме на душата, нищо да яде за да расте, каквото яде телото.

М. Не: ніе не можеме да храниме душата, както храниме малко дете, когато е гладно, но я оучиме много работы, и това оученіе е храната й.

И. Н азъ искамъ, мамо, да научишъ душата ми много работы, за да порасте, и да стане такава голема, каквато е на оуйка Ивана.

М. Съ ра́дость щѐ го напра́вимъ, ча́до, и̂ сѐ надѣ́емъ чѐ и̂ ты̀ щешъ да ста́нешъ таковъ добръ, като̀ оу́йка си Ива́на. Но кажи̂ ми, Ива́нчо, приличе ли ду́ша́та ти на ка́мичето, на трандафила́тъ, и̂ на часо́вникатъ;

И. Нѐ, ма́мо. Тѣло́то ми приличе на ни́хъ, защо́то и̂ма тажчина, тя́гкость, видъ, цвѣтъ, и̂ ча́сти, какво́то и̂матъ и̂ ка́мичето, трандафило, и̂ часо́внико.

М. Ко́лко нѣща̀ мо́жешъ да ви́дишъ, Ива́нчо;

И. Я̂зъ не мо́жемъ ти каза̀, ко́лко нѣща̀ ви́ждамъ, но чини́ми се, чѐ мо́жемъ да ви́димъ си́чките нѣща̀ на свѣта́тъ.

М. Ду́ша́та ми мо́жешъ ли да ви́дишъ, Ива́нчо;

И. Не мо́жемъ, нито̀ ты̀ мо́жешъ да ви́дишъ моа́та. Не є̂ возмо́жно да ви́димъ а̂зъ ду́ша́та си, но позна́вамъ са́ми чѐ мы́сли.

М. Кога̀ гле́дашъ нѣкои нѣща̀, ка́къ ги ви́дишъ;

И. Гле́дамъ ги, какво́то що̀ показу́ватъ: ви́ждамъ ги а̂ко са валчевасты, и̂ли̂ четыреу́голны, до́лги, и̂ли̂ кжсы, голе́мы, и̂ли̂ малки, черве́ны, и̂ли̂ бѣлы, зеле́ны, и̂ли̂ жжлты.

М. Ви́датъ и̂мъ про́чее и̂ цвѣтатъ ви́дишъ.

И. Вои́стина мамо, ви́ждамъ и̂ ко́лко са далечь ѿ ме́не.

М. Мо́жешъ да чу́ешъ мно́ги и̂ разли́чны работы, да и̂зважда́тъ разли́чны гласовѐ.

И. Вои́стина, мамо, мо́жемъ да чу́емъ клепалото, кога кле́пе за це́рква, и̂ кавалатъ,

когато свири оучика Иванъ, и коксушкитѣ и паткитѣ, когато кречатъ, и кравата, когато мучи, и овцыте когато блеатъ, и Оленка, когато плаче. Я! колко работы можемъ да чуемъ.

М. Но душата ми можешъ ли да чуешъ, Иванчо;

И. Можемъ да тѐ чуемъ, когато хоратувашъ.

М. Азъ напредъ размышлавамъ що ще да ти речемъ, и послѣ съ азыкатъ си говоримъ, а ты чуешъ гласатъ на говоренѣто ми, а нѐ на мысльта ми. Тури часовникатъ на оухоти си: чуешъ ли нѣщо;

И. Чуемъ че чука, цжкъ, цжкъ, цжкъ.

М. Тури си сега оухото при главата ми: азъ ще да помыслимъ нѣщо: испытай се и виждь, можешъ ли ми чу мысль та.

И. Нѐ, мамо, нищо се не чуе.

М. Душата ми не издава гласъ, когато мысли, и затова не можешъ да а чуешъ: можешъ само да чуешъ гласатъ ми, когато ти казувамъ онова, което мыслимъ.

И. Това е много чудно, мамо. Душата трѣба да е много различна ѿ сичко, колкото глѣдамъ, или слушамъ.

М. Воистина: но можешъ ли да вкусишъ, или да подушишъ, или да пофанешъ душата ми;

И. Нѐ, мамо: азъ не можемъ нито да вкусимъ, нито да подушимъ, нито да пофанемъ нѣкому душата, но нито моята.

М. Не мо́жешъ да мѝ кажешъ дꙋшата ти влалачеваста ли ѐ, йлѝ четыреꙋго́лна, йлѝ до́лга, йлѝ кѫса, йлѝ червена, йлѝ бѣ́ла, йлѝ че́рна, йлѝ зеле́на, йлѝ жѫлта: нито̀ мо́жешъ да речешъ, чѐ и́ма цвѣ́тъ, йлѝ видъ, йлѝ чѐ и́ма гласъ, като̀ звоне́цо, йлѝ като̀ кавало., йлѝ като̀ дрꙋго нѣ́що. Така̀ пакъ не мо́жешъ да речешъ чѐ дꙋшата ти има вкꙋсъ, като̀ дрꙋго нѣ́що, йлѝ чѐ има миризма̀: нито̀ чѐ ѐ тягка, йлѝ мѣ́гка, нито̀ чѐ мо́же да сѐ фаща, както се фаща дрꙋго нѣ́що.

Н. Ка́къ се нари́чатъ, ма́мо си́чките нѣ́ща, ко́йто се ви́ждатъ, слꙋшатъ, ядатъ, мири́шатъ, й фа́щатъ;

М. Нари́чатъ се веще́ство̀, йлѝ веще́ственны.

И. Кога̀ ѐ така̀, тѣло́то ми ѐ веще́ственно.

М. Войстина: но дꙋша́та ти не ѐ веще́ствена.

И. Язъ познавамъ, мамо, чѐ дꙋшата ти ѐ невеще́ствена, защо́то не мо́жемъ нито̀ да я̀ ви́димъ, нито̀ да я̀ чꙋемъ, нито̀ да я̀ вкꙋсимъ, нито̀ да я̀ подꙋшимъ, нито̀ да я̀ попи́памъ.

М. Войстина дꙋши́те на си́чките человѣ́цы са невеще́ственны. Помнѝ, чадо моѐ, чѐ и́машъ ѐдно̀ тѣ́ло, й ѐдна̀ дꙋша̀: й защо̀ тѣло́то мо́жешъ да ви́дишъ, да чꙋешъ, да вкꙋсишъ, да подꙋшишъ, й да попи́пашъ: защо́то прили́че на ками́чето, на трандафилатъ. й на часо́вникатъ. Но дꙋшата ти не́ма видъ., нито̀ цвѣ́тъ, нито̀ гласъ, нито̀ вкꙋсъ, нито̀ миричма̀, нито̀ тягкость: си-

рѣчь не є веществена, но невеществена, или, (което є все єдно), нариче се духъ. Камичето, трандафило, и часовнико нематъ таковъ духъ. Но чини ми че дремешъ. Легни си вече, и оутрѣ пакъ щеме се разговори за душата.

РАЗГОВОРЪ ЛІ.

На другіатъ день Иванчо стана много рано преди да изгрѣе слънцето, и като излачаше, срѣщна майка си. Ела Иванчо, рече му она да идеме въ градината да те порасходиме, и, ако обычешъ, да се поразговориме іоще за душата. Отидоха въ градината, и кати се расхождаха, разговараха се така:

И. Чини ми се, мамо, че и кучето Ифестъ нѣкоги мысли.

М. О гдѣ знаешъ;

И. Виждамъ много пѫти че стои, и видисе че мысли що да прави, и послѣ покѣва, и като че отхожда да донесе нѣщо, за което беше намыслилъ.

М. Воистина: и когато му речешъ да иде да ти донесе топката, знаешъ че ще да ти ѭ донесе.

И. Чухъ, че казуваха за єдно куче, че было научено да носи єдно кошниче въ оустата си, и да ходи на пазаратъ да зима месо, и да го доноси цѣло въ кѫщата. Това правеше често, и господаро му даваше пари и

є҆дна̀ хартїа, въ коѧ́то пи́шеше, какво̀ мѣсто да мꙋ̀ дадатъ. Ищеше ми се, мо́жеше и҆ нашъ И҆фѣстъ да прави така̀!

М. Добрѣ̀: и҆ ме́не се чи́ни, чѐ и҆ кꙋ́четата размышлѧ́ватъ, какъто и҆ дрꙋ́гите живо́тны. Но о҆нова̀ нѣщо, кое́то размышлѧ́ва въ ни́хъ, то̀ мно́гѡ се различава ѿ о҆нова̀, кое́то размышлѧ́ва въ насъ. И҆фѣ́стовата дꙋша̀ не прили́че на нашата.

И. Но него́вото тѣ́ло мно́гѡ прили́че на на́шето.

М. Воистинна прили́че. То́й и҆́ма ѡ҆дꙋшевле́нно є҆стество̀, какво́то и҆́машъ и҆ ты̀. То́й растѐ. какво́то растѐшъ и҆ ты̀. То́й ꙗ҆дѐ, и҆ пїе, и҆ спѝ, и҆ хо́ди, и҆ настинꙋва и҆ сѐ стоплꙋва, ѡ҆гладнꙋва и҆ ѡ҆жеднꙋва, разболе́ва се и҆ ѡ҆здра́вѧ, ра́дꙋва се, и҆ скорбѝ: и҆ на си́чкото това̀ прили́чешъ и҆ ты̀ на не́го: и҆ то́й щѐ да оу҆мре, какво́то ще́шъ да оу҆мрешъ и҆ ты̀. Тѣло́то мꙋ щѐ да ста́не на пра́хъ, ка́къто и҆ тво́ето щѐ да ста́не. Но катѡ̀ смы́слишъ за дꙋша́та си, ко́лко се различа́вашъ ты̀ ѿ И҆фѣ́ста!

И. Воистина, ма́мо. Ꙗ҆́зъ мно́гѡ се различавамъ и҆ ѿ конѣ́те, и҆ ѿ кра́выте, и҆ ѿ о҆вцы̀ те, и҆ ѿ пти́цы те, и҆ ѿ ры́быте.

М. И ѿ си́чките се живо́тны различавашъ, ке́лкото са на земѧ́та, самѡ ѿ человѣ́цыте, защо́то ни́хныте дꙋши̇̀ прили́чатъ на твоѧ́та, и҆ сѐ нари́чатъ человѣчески дꙋши̇̀.

И. Но тѣла́та человѣчески, нари́чатъ ли се человѣчески тѣла̀;

М. Нари́чатъ се, ча́до моѐ

Н. Имамъ ли и азъ мамо, человѣческа душа, и человѣческо тѣло;

М. Имашъ. Но едно нѣщо те прави да различавашъ много ѿ душата Ифестова.

Н. Кое е то, мамо;

М. Ты знаешъ кое е праведното, и кое е неправедното, но онъ не знае нищо ѿ това. Ты си благодаренъ и се радувашъ, когато знаешъ, че си добро момче, и скорбишъ, и негодувашъ когато мыслишъ че си лошо. Но Ифестъ не познава, и не ѿсеща такова нѣщо. Ты можешъ да хоратувашъ, но онъ не може. Ты можешъ да се научишъ да читешъ, и да пишешъ, и да бройшъ, но онъ не може. Ты колкото растешъ, щешъ да успѣешъ, и щешъ да се научишъ да читешъ сичките книги, колкото са въ книгохранилницата ми, и да се занимавашъ въ нѣкое дѣло, каквото уйкати Иванъ. Но Ифестъ не може никогда да направи това: и ще да ѿстане за всегда просто куче, и въ сичкіатъ си животъ неучено.

Н. Ифестъ не може ли да плаче, или да се смѣе;

М. Не може, чадо мое: неговыте чувствованіята много са различны ѿ твоите. Ты се радувашъ когато глѣдашъ новы живописи или когато читешъ новы книги, или глѣдашъ новы работы, или когато добывашъ новы разсужденіа, и учишъ новы ученіа, или размышлявашъ що ще правишъ, кога порастешъ. Но Ифестъ се не радува на такива *работы*. Надѣемъ се, че ще будешъ много

благополучен, ако си добро и разумно момче, ако будешъ благодетелен на Оленка, и на другите человецы и потрудишъ се колкото можешъ да имъ направишъ добро, и ги возблагодаришъ. Но Нфестъ не може да има нито такива чувствованія, нито такива разсужденія.

Н. Сега разумевамъ, още по добре колко различавамъ ѿ Ифеста.

М. Воистина. Ако бехъ имала време, можехъ да ти кажемъ много други работы, по които различавашъ ѿ кученцето ти. Но колкото ти казахъ чинимисе че са доволны да те научатъ, че онова което размышлява въ Нфеста многѡ е различно ѿ твоата душа.

Н. А има ли Нфестъ душа, или нема;

М. Ако и има душа, но не прилича на человеческата душа: она е такава каквата иматъ четыриножныте животны, птицыте, и рыбыте, и чини ми се че она не треба да ее нариче душа.

Н. А какъ треба да се нариче;

М. Не знамъ, чадо, какъ треба да се нариче воистина. Внетре въ животны те има едно нещо, което мысли, но нема име.

Н. Мамо веднешъ ми разказуваше оуйка Иванъ много работы за слонатъ, и думаше че слоновете познаватъ по много работы ѿ другите животны.

М. Видисе че познаватъ помного.

Н. Ако да бехме имали едно малко слонче, и ако да щеше да го оучишъ секи день,

можеше ли да се научи толко колкото знае человѣкъ;

М. Не може, чадо, ако бы се трудила и петдесеть годины да го оучимъ, пакъ не можеше да се научи толко, колкото знае сега бѣленка. Дѣтето ако се оучи добрѣ ѿ малко, то повседневнѡ ще расте въ мудростьта, и кати стане мѫжъ, ще да знае повече ѿ колкото знаатъ сичките слонове, и сичките добытоцы, колкото са на свѣтатъ.

И. Колко може да научи человѣкъ, мамо;

М. Не можемъ да кажемъ ти колко. Душата ти може да се научи много, и да придобыва мудрость, до гдѣто си живъ. Ты мыслишъ защо азъ знамъ много, но има нѣкои человѣцы, които знаатъ сто пѫти повече ѿ мене.

И. Желаахъ да знаехъ азъ толко, колкото знаешъ ты! Сега разумѣхъ колко трѣба да се радувамъ, защото различавамъ толкѡ ѿ добытоцыте, че имамъ душа, която може да прави толки многи и чудны работы. Ако приличехъ на Ифеста, щехъ да скорбимъ многѡ. Но азъ имамъ душа, и се надѣемъ да станемъ мудръ и добръ человѣкъ.

М. И азъ се така надѣемъ, (рече Г. Анна: и послѣ излѣзоха изъ градината, и ѿидоха въ кѫща).

РАЗГОВОРЪ ВІ.

Вечерьта Г. Анна сѣдна пакъ близу при

трапезата, и рече на Иванча да седне и той при нея. Еленка беше си легнала малко по напредъ. А Иванчо се радуваше много, че ще да се разговори съ майка си за душата си. Майка му като го гледаше много миренъ и внимателенъ, радуваше се, и начна да го пыта така:

М. Иванчо, можешъ ли ми каза що е вещество;

И. Вещество е секо нещо, което можемъ да видимъ, да чуемъ, да вкусимъ, да подушимъ, и да пофанемъ.

М. А що е духъ;

И. Духъ се нарича онова нещо, което мысли внетре въ мене, и чувствува, и познава що е добро, и що е зло. Онъ нема видъ, нито цветъ, нито гласъ, нито миризма нито тягкость, нито магкость. Ты ми рече, че то е душата.

М. Помнишъ ли, Иванчо, що се разговарахме отъ завчера за Петра;

И. Помнимъ, мамо.

М. Ты знаешъ, че турнаха телотому въ носило, и го занесоха въ гробищата, и тамъ го положиха въ гробатъ, и го покрыха съ пръсть.

И. Воистина, мамо. Азъ отидохъ единъ пжть да видимъ гробатъ му: защото часто обычествувамъ да ходимъ тамъ, и да размышлявамъ за него, и некой пжть дохожда ми да плачемъ. Тревата е покрыла сега сичкіатъ му гробъ, а на краатъ му има е-

динъ камикъ, и пише на него, въ коя година є оумрелъ.

М. Като оумре Петръ, тѣлото мꙋ погребоха въ земляьта, но дꙋшата мꙋ се не погребе. И твоето тѣло катѡ оумрешъ щѐ да погребатъ въ землята, но дꙋшата ти нема да погребатъ никогда.

И. Дꙋшата ми щели да є жива, катѡ оумре тѣлото ми;

М. Дꙋшата ти нещѐ да оумре никоги, само тѣлото ти щѐ да оумре, и щѐ да го положатъ въ гробатъ и щѐ да стане прахъ: дꙋшата ти обаче нещѐ да оумре никоги, но ще да живѣе вѣчнѡ.

И Язъ не разꙋмѣвамъ, мамо.

М. Погледни тꙋка, Иванчо. Щѐ да напишемъ на тая таблица толкова знакове, колкото дни има годината. Виждь, написахъ знаковете, ела ги пречити.

И. Пречетохъ ги: сичките са триста и шестдесеть и петь.

М. Така: триста и шестдесеть и петь дни правятъ єдна година. Яко щехъ да напишемъ їоще толкова знакове, щеха да стоятъ сичките днѣ години. Но ако речемъ да напишемъ на сичката таблица знакове, колко години, мыслишъ че ще да станатъ;

И. Не знамъ мамо, може да станатъ десеть годины.

М. Добрѣ, и мене се чини до десеть. Речи сега, че ще да напълнимъ десеть таблицы съ

такива знакове, колко години можатъ да станатъ;

И. Ѳто години: защото десеть пяти по десеть праватъ сто.

М. Речи че одаята е пялна съ такивы таблицы, и сека таблица е пялна съ такивы знакове, и секи знакъ да прави една година, колко годины ще да сторатъ сичките знакове;

И. А! мамо, това никой не може да пречете.

М. Речи че сичките одаи, колкото са оу дома, щеха да са полны съ таблицы написаны сосъ знакове, и въ това село щеха да са пялны сичките кящи сосъ нихъ. После речи че ще да ги занесешъ на полето, и ще да тўришъ сички те една вярхъ друга, колко годины щеха да станатъ;

И. А! мамо, това никой не може каза, и ты не можешъ ги пречe въ сичкіатъ си животъ.

М. Добрѣ, Иванчо: душата ти ще да живѣе толкова годины, колкото стрўватъ сичките знакове, щото са ѿ горе на таблицыте.

И. Но после ще ли да оумре душата ми;

М. Не, Иванчо, не ще да оумре, она ще да живѣе іоще толкова годины колкото са знаковете на таблицыте, и тогива пакъ не ще да оумре, но ще да живѣе іоще толкова годины колкото стрўватъ сичките тія знакове написаны на сто кўпове такива таблицы. ѿ горе на други хіляда такива кўпове, и про-

єто да речемъ, колкото можешъ да си представишъ ѿ земльата до небото єдинъ кꙋпъ ѿ горе на дрꙋги, и пакъ нито тогива ще да оумре дꙋшата ти, но ще да живѣе їоще. Дꙋшата ти ще да живѣе вѣчнѡ, и никоги не ще да оумре, — никоги.

Н. Я! мамо, колко време ще да живѣе дꙋшата ми! не можемъ да представимъ на оумать си колко годины! Но гдѣ ще да живѣе; Гдѣ ѿхожда дꙋшата, когато оумре тѣлото; Кой ще да се старае за дꙋшата ми; Що ще да чини; Ще ли да може пакъ да мысли; Ще ли да идатъ сичките наши дꙋши на єдно мѣсто; сирѣчь, и мольата, и твольата, и Ѕленкината пощо оумреме. Ѕнаешъ ли това; Ако знаешъ, молимъ ти се, кажи ми го, защото многѡ желаемъ да се наꙋчимъ за тіа работы.

М. Немаме сега време, Иванчо, Ѳлѣдъ малко време ще да ти кажемъ и за това. Ты имашъ много работы да се наꙋчишъ за дꙋшата си и за мѣстото, гдѣто ще да иде, пощо оумре тѣлото ти и се погребе: и що треба да правишъ за да є радостна дꙋшата ти секоги. Помни, защо дꙋшата ти не ще да оумре никоги, но ще да живѣе во вѣчныте вѣкове. Иванчо по това после легна, но не заспа за много време, защото размышльаваше заради дꙋшата си и недоꙋмѣваше се, гдѣ ще да иде, когато оумре тѣлото мꙋ и се погребе.

Любезны мои дѣца!

Совершихъ сега, колкото мыслехъ да ви кажемъ за І. Янна, и за Иванча. Надѣемъ се да сте разумѣли совершенно сичкото, и ще да го помните. И щете да се ползувате много отъ таа книжка, ако я прочитате често. И ако нѣщо не разумѣвате, да питате нѣкого, който знае, за да ви го истолкува.

Виждате, колко желаеше малкїо Иванчо да го научи майка му, какъ може да придобіе полезна мудрость. Треба да се радувате, любезны мои дѣца, когато родителите ви, или по големите ви братіа или учителите ви благоизволатъ да вы поучаватъ за добры и полезны работы, и да ви помагатъ за да разумѣвате, което е полезно и нужно да знаете. Слушайте ги съ вниманіе, впечатлявайте добрѣ въ уматъ си онова, което вы поучаватъ, и благодарете за добрината имъ.

Треба секоги да се трудите да придобивате нѣкоя полза отъ книгите, които прочитате. Но можете ли придоби нѣкоя полза и отъ таа книжка; Треба да помните секоги, че душата ви ще да е жива, когато тѣлото ви умре и ще да живѣе вѣчно. Размыслете за това, и попытайте родителите си, да ви кажатъ повече за душата ви, и що треба да правите за да живѣе благополучно душата ви, кагто тѣлото ви умре. Здравствуйте.

Ф. П.